

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยถึงแม้จะประสบผลสำเร็จในแง่ปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นโดยมีการใช้เทคโนโลยีทางการผลิตมาช่วย เช่น รถไถนาเดินตาม ปู๋ยเคมี เมล็ดพันธุ์ ทำให้ผลผลิตมีปริมาณมาก ประกอบกับราคาผลผลิตทางการเกษตรขึ้นกับตลาดโลก การแข่งขันกับประเทศคู่ค้าสินค้าเกษตรมีความเข้มข้น ส่งผลต่อราคาผลผลิตภายในประเทศ ซึ่งปัญหาหนึ่งที่พบได้แก่ การผลิตของเกษตรกรยังขาดคุณภาพ ขาดการจัดมาตรฐานไม่ตรงกับความต้องการของตลาด การผลิตในลักษณะต่างคนต่างทำ บางครั้งก็ผลิตอย่างเดียวกันจนสิ้นตลาดจนเกิดปัญหาเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ ราคาผลผลิตไม่คุ้มกับการลงทุน นอกจากนี้ยังพบว่า ระบบโครงสร้างทางการตลาดสินค้าเกษตรในลักษณะตลาดกลางมีจำกัด การซื้อขายจึงเป็นลักษณะติดต่อกันโดยตรงระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย จึงไม่มีการแข่งขันในระหว่างผู้ซื้อด้วยกัน ทำให้สินค้าผ่านช่องทางตลาดหลายชั้นตอนผลกระทบก็คือ เกษตรกรรับผลตอบแทนต่ำ

ราคาข้าวเปลือกเป็นปัญหาที่ทุกรัฐบาลให้ความสำคัญในการแก้ไข มีการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยพยุงราคาช่วยเหลือเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โครงการประกันรายได้ การตั้งโต๊ะรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรในพื้นที่ต่างๆ โดยองค์การคลังสินค้าหรือ อคส. องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร หรือ อ.ต.ก. โครงการซื้อข้าวเปลือกโดยเอกชนซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรในราคาสูง นำมาสีแปรสภาพเป็นข้าวสารใหม่แลกข้าวสารเก่าในสต็อกของรัฐบาล แม้ว่ารัฐบาลได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการขายข้าวให้ได้ราคาสูง แต่มาตรการต่าง ๆ ยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของแต่ละโครงการ เนื่องจากความเข้าใจของเกษตรกร ความสะดวก ตลอดจนค่าใช้จ่ายที่เกษตรกรต้องเสียไป ราคาขายไม่พอใจ การถูกเอารัดเอาเปรียบในการตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก การซื้อขายข้าวเปลือก การขังปริมาณน้ำหนักรีดข้าวเปลือก และการจ่ายเงินค่าผลิตผลข้าวเปลือก ตลาดกลางสินค้าเกษตรคือสถานที่นัดพบเพื่อการซื้อขายสินค้าเกษตรที่มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมากเข้ามาทำการซื้อขายโดยตรงด้วยวิธีการตกลงราคาหรือประมูลราคา

กันอย่างเปิดเผย ภายใต้ราคาที่เป็นธรรมด้วยการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ คลังเก็บรักษาสินค้า อุปกรณ์ชั่ง ตวง วัด และคัดเกรดสินค้าที่ได้มาตรฐานรวมถึงบริการด้านข้อมูลข่าวสารทางการตลาดเพื่อประกอบการซื้อขาย

ความอยู่รอดของเกษตรกรขึ้นอยู่กับราคาผลผลิตการเกษตร ถ้าพืชผลราคาดี เกษตรกรก็จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ข้าว นับเป็นพืชหลักหนึ่งของเกษตรกรที่ราคาขึ้นกับตลาดโลก ทั้งนี้ราคาภายในประเทศยังต้องขึ้นกับราคาตลาดโลก โครงสร้างทางการตลาดข้าวของไทยค่อนข้างจะสลับซับซ้อนเช่นเดียวกับโครงสร้างทางการเกษตรของผลิตผลเกษตรอื่น ๆ โดยมีพ่อค้าคนกลางในระดับต่าง ๆ กันคือ ตลาดท้องถิ่น ตลาดรวบรวมและขายส่ง (ตลาดกลาง) และตลาดปลายทาง ตลาดท้องถิ่นเป็นตลาดที่อยู่ใกล้ชาวบ้านมากที่สุด การซื้อแต่ละครั้งกระทำกันในสถานที่ผลิตและในปริมาณไม่มากนัก การต่อรองราคามีจำกัด การกำหนดราคาจึงถูกกำหนดโดยพ่อค้าในท้องถิ่น แล้วนำไปขายต่อให้กับพ่อค้าในตลาดระดับที่สูงกว่า จนสุดท้ายอยู่ที่ตลาดปลายทางหรือตลาดกรุงเทพฯ จากขั้นตอนหลายระดับเช่นนี้ส่งผลต่อการได้รับราคาที่ขายได้กับราคาที่พ่อค้าได้ขายต่อนับว่ามีความแตกต่างกัน

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งของรัฐบาลที่มีภารกิจในการสนองนโยบายของรัฐบาลด้วยการให้ความช่วยเหลือทางการเงินและการตลาดกับเกษตรกร โดยการจัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตรของ ธ.ก.ส. ขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ. 2529 ในระดับภูมิภาคเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้มีสถานที่สำหรับขายผลผลิต มีโอกาสต่อรองราคากับผู้ซื้อจำนวนมากราย และขายผลผลิตได้อย่างยุติธรรม ซึ่งจะมีผลทำให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากการขายผลผลิตของตน รัฐบาลโดยคณะกรรมการพิจารณาถ่วงดุลและอนุมัติโครงการเร่งรัดฟื้นฟูการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้สนับสนุนด้านเงินทุนแก่ธนาคาร เพื่อนำไปใช้ในการก่อสร้างตลาดกลางสินค้าเกษตรให้เน้นหนักในเรื่องตลาดกลางสำหรับซื้อขายข้าวเปลือก ในระดับภูมิภาคที่จังหวัดขอนแก่น เปิดให้บริการจัดตลาดซื้อ-ขายข้าวเปลือกจากเกษตรกร ตั้งแต่วันที่ 17 ธันวาคม 2533 เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรในเขตจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม หนองบัวลำภู ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ อุดรธานี และหนองคาย การดำเนินงานของตลาดกลางก่อให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดเพื่อให้ได้มาซึ่งลูกค้า (Customer) คุณภาพ (Quality) ความสัมพันธ์ (Relation) การบริการ (Services) และความพึงพอใจ (Satisfaction) มีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในการแข่งขันกับพ่อค้าผู้รับซื้อข้าวเปลือกในท้องถิ่น เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรในการขายข้าวเปลือกให้ได้ราคาที่ดีเองพึงพอใจ โดยอาศัยกลไกตลาดเป็นตัวกำหนดอันจะช่วยเพิ่ม

ศักยภาพในการแข่งขันด้านสินค้าประเภทข้าวเปลือก ตลาดกลางสินค้าเกษตรเป็นสถานที่ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นแหล่งเชื่อมโยงด้านราคาที่จะช่วยให้เกษตรกรผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้บริโภคให้ทราบถึงสภาวะการณ์ตลาดที่แท้จริง

รูปแบบการดำเนินงานตลาดกลางสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของธนาคารบริหารจัดการ ธ.ก.ส. ภายใต้กฎระเบียบและข้อบังคับของธนาคาร รูปแบบการบริหารจัดการเป็นผู้ประสานความช่วยเหลือเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการซื้อขายผลิตภัณฑ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ธนาคารจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะผู้ซื้อและผู้ขายเสียเอง เมื่อเกษตรกรนำข้าวเปลือกมาอยู่ที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น ต้องนำข้าวเปลือกไปแจ้ง ณ ห้องตรวจสอบคุณภาพข้าว จะมีพนักงาน ธ.ก.ส. หรือพนักงานการตลาดเก็บสุ่มตัวอย่างข้าวเปลือกตามจุดต่าง ๆ ที่วางอยู่บนรถบรรทุกประมาณ 300 กรัมข้าวเปลือก นำไปลงทะเบียนการขายข้าวเปลือก ชื่อเจ้าของข้าวเปลือก ชนิดของข้าวเปลือก ปริมาณข้าวเปลือก ตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก โดยทำการสีข้าวตัวอย่างเป็นข้าวขัดขาวประมาณ 100 กรัม สีเป็นข้าวกล้องประมาณ 100 กรัม และส่วนเป็นข้าวเปลือกประมาณ 100 กรัม บันทึกผลการตรวจสอบคุณภาพในใบลงทะเบียน โดยการวัดปริมาณเปอร์เซ็นต์ความชื้นของข้าวเปลือก เปอร์เซ็นต์ปริมาณแป้ง คุณลักษณะของข้าว เช่น ข้าวพันหนุ ข้าวท้องไข่ กลิ่น ปริมาณต้นข้าว ปริมาณปลายข้าว ประเภทของข้าวเปลือก สิ่งเจือปน ลักษณะของการเก็บเกี่ยว การควบคุมคุณภาพ ห้องที่การผลิต ขนาดพื้นที่การผลิตแล้วนำตัวอย่างข้าวเปลือกซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปยังห้องประมูล มีพนักงาน ธ.ก.ส. เป็นกรรมการกลางในการประมูล ผู้จะซื้อข้าวเปลือกทุกรายตรวจสอบข้าวเปลือกที่จะทำการประมูล เมื่อตรวจสอบเป็นที่พอใจ ผู้จะซื้อเสนอราคาซื้อเป็นแบบลับลงในกระดาษที่กำหนดส่งกรรมการกลางซึ่งเป็นพนักงาน ธ.ก.ส. เปิดราคาประมูลและประกาศผลการประมูลเฉพาะรายที่เสนอราคาสูงสุด กรณีเสนอราคาเท่ากันให้ตัดสินผู้ชนะการประมูลด้วยการจับฉลาก เมื่อเสร็จสิ้นจากการซื้อขายผู้ขายจะนำรถซึ่งบรรทุกข้าวเปลือกขึ้นชั่งน้ำหนักรถยนต์บรรทุกและน้ำหนักข้าวเปลือก (ชั่งรถหนัก) พนักงานชั่งน้ำหนักบันทึกข้อมูลผู้ซื้อข้าวเปลือก ผู้ขายข้าวเปลือก ราคาซื้อที่ผู้ซื้อประมูลได้ หมายเลขทะเบียนรถ ปริมาณน้ำหนักที่ชั่งได้ในระบบคอมพิวเตอร์ตามโปรแกรมระบบชั่งน้ำหนัก พร้อมบันทึกปริมาณน้ำหนักในใบลงทะเบียนขายข้าวเปลือกมอบให้ผู้ขายนำข้าวเปลือกไปลงตามสถานที่ผู้ซื้อข้าวเปลือกที่ประมูลได้กำหนด นำรถบรรทุกข้าวเปลือกซึ่งผ่านการนำข้าวเปลือกลงจากรถบรรทุกแล้วชั่งน้ำหนัก (ชั่งรถเบา) พนักงานชั่งน้ำหนักจะบันทึกปริมาณน้ำหนักที่ชั่งได้ในระบบคอมพิวเตอร์ตาม โปรแกรมระบบการชั่งน้ำหนักเพื่อคำนวณหาน้ำหนักข้าวเปลือก

จำนวนเงินที่ผู้ขายข้าวเปลือกจะได้รับหักค่าใช้จ่าย ค่าคนงานลงข้าวเปลือก และหักเงินจากบัญชีเงินฝากของผู้ซื้อ พิมพ์รายงานสรุปผลการซื้อขายข้าวเปลือกมอบให้ผู้ขายข้าวเปลือกไปรับเงินค่าผลผลิตข้าวเปลือกจากพนักงานการเงินของธนาคาร พนักงานการเงินของธนาคารได้รับรายงานสรุปผลการซื้อขายข้าวเปลือกจากผู้ขาย ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร ความถูกต้องของการคำนวณเมื่อมีความถูกต้องจะจ่ายเงินสดค่าผลผลิตให้แก่ผู้ขายตามจำนวนที่คำนวณได้ทั้งจำนวน

เป็นที่น่าสังเกตว่าแต่ละปีจะมีเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นนำข้าวเปลือกมาขายที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่นเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทั้งที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่นตั้งอยู่ห่างจากบ้านของเกษตรกร และมีโรงสีข้าวที่คอยรับซื้อข้าวเปลือกอยู่ใกล้บ้านของเกษตรกรมาก ราย จากข้อมูลผลการดำเนินงานของตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น ประจำเดือนตุลาคมแต่ละปีจะมีเกษตรกรนำข้าวเปลือกมาขาย ดังนี้ ปี 2549 จำนวน 3,525 ราย ปี 2550 จำนวน 3,616 ราย ปี 2551 จำนวน 4,012 ราย และเดือนตุลาคม 2552 จำนวน 5,603 ราย สำหรับเดือนตุลาคม 2552 จำนวน 5,603 ราย ประกอบด้วย (ข้อมูลผลการดำเนินงานตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น ประจำเดือนตุลาคม 2549 - 2552)

1. อำเภอเมืองขอนแก่น	จำนวน 3,114 ราย
2. อำเภอบ้านไผ่	จำนวน 89 ราย
3. อำเภอน้ำพอง	จำนวน 92 ราย
4. อำเภอัญญาคีรี	จำนวน 679 ราย
5. อำเภอภูเวียง	จำนวน 143 ราย
6. อำเภอหนองเรือ	จำนวน 464 ราย
7. อำเภอกระนวน	จำนวน 89 ราย
8. อำเภอบ้านฝาง	จำนวน 933 ราย

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่นำข้าวเปลือกมาขายต่อการให้บริการของตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น เปรียบเทียบความพึงพอใจของเกษตรกรในแต่ละอำเภอมีความต่างกันอย่างไร และศึกษาข้อเสนอแนะของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาคั้งนี้จะนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมให้เกษตรกรนำข้าวเปลือกมาขายเพิ่มมากขึ้นสามารถยกระดับการซื้อขายข้าวเปลือกที่เป็นระบบและมีประโยชน์ต่อเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

คำถามการศึกษา

1. เกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่นำข้าวเปลือกมาขายที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่นมีความพึงพอใจอยู่ในระดับใด
2. เกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่นำข้าวเปลือกมาขายที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่นระหว่างอำเภอมีความพึงพอใจแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
3. ข้อเสนอแนะของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่นำข้าวเปลือกมาขายที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่นเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่นำข้าวเปลือกมาขายต่อการให้บริการของตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่นำข้าวเปลือกมาขายต่อการให้บริการของตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น ระหว่างอำเภอ
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่นำข้าวเปลือกมาขายต่อการให้บริการของตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น

ขอบเขตในการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่นำข้าวเปลือกมาขายที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ใน 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 การตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก
- 1.2 การซื้อขายข้าวเปลือก
- 1.3 การชั่งน้ำหนักข้าวเปลือก
- 1.4 การจ่ายเงินค่าซื้อขายข้าวเปลือก

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่เคาน้ำข้าวเปลือกมาขาย ณ ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่นในเดือนตุลาคม 2552 จำนวน 5,603 ราย

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่เคาน้ำข้าวเปลือกมาขายมา ณ ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น จำนวน 374 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณตามสูตรของยามาเน่ และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา

กำหนดระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ความต้องการที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางบวก และอารมณ์ความไม่ต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางลบที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการตัดสินใจในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

ความรู้สึก หมายถึง ทัศนคติหรือเจตคติของบุคคลที่แสดงออกทั้งทางบวกและทางลบจากการที่ได้รับผลของการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

การบริการ หมายถึง กระบวนการที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น ดำเนินในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ให้บริการด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้าน คือ การตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก การซื้อขายข้าวเปลือก การชั่งน้ำหนักข้าวเปลือก การจ่ายเงินค่าซื้อขายข้าวเปลือก

เกษตรกร หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพการเกษตรที่นำข้าวเปลือกมาขายที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น

ความพึงพอใจของเกษตรกรที่นำข้าวเปลือกมาขาย หมายถึง ความรู้สึกของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อกระบวนการให้บริการของตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น ใน 4 ด้าน คือ

1. การตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก หมายถึง วิธีการเก็บตัวอย่างข้าวเปลือก วิธีการสีข้าวตัวอย่าง วิธีการวัดความชื้น วิธีการตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก วิธีการตรวจสอบสิ่งเจือปน และวิธีการคัดแยกชนิดข้าวเปลือก

2. การซื้อขายข้าวเปลือก หมายถึง วิธีการซื้อตามคุณภาพ วิธีการประมูลซื้อ ความเป็นธรรมในการซื้อ ราคาที่ซื้อขายข้าวเปลือก ความรวดเร็วในการซื้อขายข้าวเปลือก

3. การชั่งน้ำหนักข้าวเปลือก หมายถึง วิธีการนำรถยนต์ที่บรรทุกข้าวเปลือกขึ้นบนตาชั่งเพื่อชั่งน้ำหนักกรดและข้าวเปลือก พร้อมบันทึกข้อมูลน้ำหนักที่ชั่งได้ในระบบคอมพิวเตอร์

4. การจ่ายเงินค่าซื้อขายข้าวเปลือก หมายถึง การที่พนักงานการเงินนำเงินสดจ่ายให้ผู้ขายข้าวเปลือกตามปริมาณน้ำหนักที่ชั่งได้คูณด้วยราคาที่ตกลงในการซื้อ

ประโยชน์การศึกษา

เพื่อเป็นข้อมูลแก่ฝ่ายบริหารตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่น ได้นำข้อมูลสารสนเทศ ข้อเสนอแนะ และความต้องการของเกษตรกรผู้นำข้าวเปลือกมาขายที่ตลาดกลางสินค้าเกษตรขอนแก่นสามารถปรับปรุงแบบการบริหารเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง